

Klic TRIGLAVA

LETO IX.

15. SEPTEMBRA 1956.

ŠTEV. 197.

STRAHOPETNI MOŠA

"Mi ne sodimo, da je naš sistem enostrankarski. To je stvar pojmovanja. Če iskreno priznamo, se ni nihče oglasil in zahteval ustanovitev kake nove stranke, čeprav zakon to dovoljuje." Tako je zatrdil Moša Pijade, siva eminenca jugoslovanske komunistične vlade, profesorjem, učiteljem in študentom San Francisco State Coledgea iz Združenih držav 17. avgusta, ko so ga povprašali, ali jugoslovanska vlada dovoljuje obstoj in ustanavljanje opozicijskih političnih strank. Moša je pri tem "opozoril na naš zgodovinski razvoj", spričo katerega so izginile vse tiste stranke, ki so se pred vojno, zlasti pa še med njo "kompromitirale in izgu bile vso podporo ljudstva".

Moši je pri tem vprašanju nedvomno moralo pasti srce v hlače, sicer ne bi dal tak klavern odgovor. Izgleda, da je bil tako zmeden, da je pozabil na "uradno linijo", ki jo je pojasnil Tito ob številnih sprejemih tujih dopisnikov, da je na mreč dvo-strankarski sistem za "novo" Jugoslavijo neprimeren in za notranji razvoj nepotreben. Njegov odgovor pa je Mošo napravil za strahopetca in lažnjivca. Stopnje, kar je nezdržljivo z "osebnostjo komunista", ki jo želi Pijadova partija vcepiti v svoje članstvo. Ni dvoma, da je ta odgovor, ki je bil objavljen tudi v jugoslovanskem tisku, ustvaril v partijskih vrstah še večjo zmedo kot pa že itak vlada. A še manj je verjetno, da je Moša s tem prepričal intelektualce iz San Francisca.

"Zgodovinski razvoj", ki je pomedel s predvojnimi političnimi strankami v Jugoslaviji, je v glavnem razvoj, ki so ga izsilili komunisti ne le v Jugoslaviji, ampak tudi v vseh drugih vzhodno-evropskih deželah, ki so padle za Železno Zaveso. Bilo bi skrajno "nemarksistično" in v dobi po koncu druge svetovne vojne tudi skrajno "nestalinistično", ako bi komunisti dovolili še komu drugemu, da deli z njimi oblast. Zato so onemogočili Mikolajczyka, vrgli skozi okno Jana Masaryka, pretepli beograjske prodajalce Grolove DEMOKRACIJE, internirali Ivana Šubašiča, zaprli Bogoljuba Jovanovića - in končno vrgli iz partije celo Milovana Djilasa. To poslednje kaže bolj kot vse drugo v preteklosti, kako jugoslovanske komuniste še danes davi strah ob sami misli, da bi obstojala poleg partije "bele golobičice" kaka še tako nedolžna konkurenca. Ko so bili na zadnjih skupščinskih volitvah izvoljeni za poslance tudi taki, ki jih ni predlagala Zveza Komunistov, se je dvignilo v pravovernih tako sveto ogorčenje, da so se prizadeti ali umaknili na lep način ali pa jim je bil mandat razveljavljen zaradi "volilnih nepravilnosti". A ko so britanski laburisti poprosili Kruščeva, da posreduje za izpustitev zaprtih socialnih demokratov v satelitskih deželah, se je komunistični tisk v Jugoslaviji zgrozil na tako "netaktnostjo", medtem ko je Vlahović označil intervencijo laburističnega tajnika Morgana Phillipisa v korist Milovana Djilasa kot nesramno provokacijo.

In končno: Zakaj meni Moša, da se ni nihče oglasil in zahteval ustanovitev kake nove stranke - čeprav zakon to dovoljuje - v Jugoslaviji? Odgovor mu je pre skrbel pariški dopisnik BORBE, B. Pešić, ki je koncem julija takole poročal o kongresu francoske komunistične partije: "Kakšen uspeh lahko Thorez pričakuje od svojih vztrajnih pozivov na enotnost delavskega razreda, na upostavitev Ljudske fronte, na zvezo s socialisti, če stalinizem še vedno štiti, ga opravičuje? Vsakdo,

ki mu je jasno, kaj stalinizem v bistvu pomeni, in pozna njegove politične metode, predvsem pa to, kaj si predstavlja pod enotnostjo in zvezo, vsakdo, ki ve, kakšna vloga je namenjena partnerju v takšni zvezi - vsekakor ne bo pohitel v nevarni objem brez poprejšnje brezpogojne, odkrite in iskrene kritike stalinizma."

Mar ne velja ta poziv francoskim komunistom v enaki meri jugoslovanskim komunistom, ki razen v besedah še vedno niso v praksi prelomili s stalinizmom? Mar dopis našega domovinskega sodelavca v današnji številki KLICA TRIGLAVA ne priča dovolj jasno, da v Jugoslaviji vlada enostrankarski sistem, katerega pojmovanje se ne razlikuje od pojmovanja v Ljubljani, Beogradu, San Franciscu - ali v glavi Moše Pijade.

Urednik.

ZA KRALJEV ROJSTNI DAN

(Od političnega sodelavca)

Sredi julija (KT 193) sem poročal o "globokem obžalovanju" bivše jugoslovanske kraljice Aleksandre, ker so njeni "Spomini" tako "neprimerno" pisali o kraljici-materi Mariji. Tedaj sem komentiral, da je prišlo do tega javnega opravičila predvsem na zahtevo gotovih krogov srbske emigracije, ki hočejo biti po eni strani vdani kralju Petru in njegovi družini, po drugi strani pa si prizadevajo, da bi prišlo do sprave v kraljevskem Domu, predvsem do sprave med obem kraljicama.

Ti rojalisti, ki jih je bilo največ v "Združenju borcev Kralj. jugoslovanske vojske 'Dražo Mihailović'" pod predsedništvom pokojnega generala Damjanovića, so hoteli doseči to spravo na ta način, da bi se kraljica Aleksandra javno opravičila in tako dala zadoščenje kraljici-materi. To je bilo sicer storjeno, toda na tako diletantski način in samo v obliki na stroj stipkane izjave kraljevega adjutanta generala Miličevića za tiste "katerih se tiče", da na noben način ni moglo imeti pozitivnega učinka. Istočasno poleg tega prvega poskusa pa so bivši Mihajlovićevi borci tudi pred samo kraljico materjo hoteli demonstrativno izraziti lojalnost kralju Petru: tako so že mesece prej pripravljali mogočno manifestacijo za kraljev rojstni dan v septembru, katere naj bi se udeležil sam kralj Peter. Takšna nekraljevska demonstracija naj bi tako na miren toda opazen način zavrnila poskuse i kraljice-matere Marije, da bi naj na bodočem prestolu v Beogradu se del princ Andrej, pa seveda tudi namere kneza Pavla glede njegovega sina Aleksandra. (Ali nista - poleg drugega - tudi obe ženitvi princev z italijansko in nemško princezo voda na ta prestolni mlin?)

6. september 1941 - 12. september 1944 - 6. september 1956.

Toda na sam rojstni dan kralja Petra so bili med srbsko emigracijo razširjeni letaki s sledečo vsebino:

"Leta 1941., ko je Jugoslavija s prevratom 27. marca prestopila na stran Zaveznikov, je bil proslavljen dan kralja Petra II. v Londonu z največjim sijajem v katedrali sv. Pavla. Angleški kralj in kraljica sta šla na čelu spreveda kraljev in emigrantskih vlad k praznovanju polnoletnosti jugoslovanskega kralja.

"Danes pa je mogel priti taisti kralj Peter II. za svoj rojstni dan v London samo z denarno podporo srbskih beguncev-delavcev. Žuljeve delavske roke mu morajo nadomestiti veliko imetje, ki ga je kralj do tega časa lahko miselno za pravil.

"In kako se glasi zahvala Kraljeve pisarne tistim, ki ga denarno podpirajo? Ta materialna pomoč bo omogočila "moralno ozdravljenje" Nj. Vel. kralja, - tako jim je pisal general Miličević (kraljev adjutant, op.). Od obilice denarja je torej On (kralj) obolel; zdaj naj ozdravi od drobtin?

"V teku teh petnajstih let, ko naš narod trpi in gladuje pod komunistično tiranijo, je ta kralj tako živel, da ga je najprej zapustila njegova mati Nj. Vel. kraljica Marija rekoč: 'Moj sin Peter II. upropašča dinastijo in monarhijo.' Nje no mnenje je, da bi bil njen tretji sin Andrej edini za dinastijo sposoben rešiti ti prestol.

"Knez Pavle pa misli, da bi bil najbolj primeren njegov sin Aleksander.

"Tako imam zdaj namesto enega kralja tri pretendente, ki se potegujejo za prestol, medtem ko narod vpije za kruhom in svobodo.

"Kdo še proslavlja in vzdržuje tega kralja Petra II.?"

"V prvi vrsti tisti, ki so zapisali na svoj ščit ime Draže Mihailovića. Ti

stega Mihajloviča, ki ga je kralj s svojim govorom na londonskem radio 12. septembra 1944. izdal, pozivajoč narod, da se uvrsti pod Titovo zastavo.

"Tedaj je rekel neumrlji Draža: "Nisem priznal prvo kapitulacijo vlade; tu di ne priznavam to drugo kapitulacijo kralja" - in rajši je umrl.

"Temu Petru II. se danes hinavsko klanjajo vsi tisti, ki za njegovim hrbtom agitirajo bilo za Andreja bilo za Aleksandra.

"Lažna manifestacija lažnivih pokloniteljev."

Tako torej letak, ki ga je podpisala "Skupina, ki se ne klanja, ampak protestira". Sklepam, da so ti novodobni protestanti nekdanji rojalisti, ki se jim je zagnusila vsa ta kraljevska komedija in ki uvidevajo, da s takimi kralji, kraljicami, princii in knezi ter njihovimi srednjeveškimi manirami ni samo nemogoče ustvariti alternativo komunističnemu režimu v Jugoslaviji, ampak tudi popolnoma nemogoče voditi politično borbo za kakršnokoli demokratično Jugoslavijo. Šele ko bo odstranjen ta poglobitni amoralni kamen spotike, bo med srbskimi begunci mogoče misliti na kaj resnega. In to bi utegnil biti tudi prvi odločilni korak v pravcu konsolidacije jugoslovanske emigracije. Stvar, o kateri naj bi trezno razmislili predvsem v "Združenju borcev", ki je največja organizacija srbskih emigrantov, o kateri pa naj bi tudi razpravljajal svobodni srbski tisk, ki je doslej sramežljivo molčal o škandalih njihovega neslavnega kralja.

K R E D I T N A Ž U P N I J A

Uvodnik v minuli številki Klica Triglava o kanadskih slovenskih finančnih prepirih ("Zakoni džungle") je bil že v tisku, ko nas je v Angliji dosegla KANADSKA AMERIŠKA DOMOVINA iz Clevelanda. Ta je 7. avgusta poročala, da se med torontskimi Slovenci "veliko govori" o novem kreditnem zavodu, ki naj bi obstojal poleg Hranilnice in posojilnice Janeza Ev. Kreka". Trideset župljanov Marije Pomagaj hoče ustanoviti novo Kreditno zvezo, "ki naj bi bila župnijska, po zgledu drugih narodnih in teritorialnih župnij."

Pri tem poročevalec ne more mimo že obstoječe Hranilnice, ki jo je takole opisal: "Res je tudi, da so nekateri zadržni delavci, ki pri organiziranju župnije in njenega društvenega življenja niso bili aktivno zaposleni, ustanovili pred tremi leti za Slovence "without denomination" Hranilnico in posojilnico J. Ev. Kreka. Njeno članstvo je v treh letih narastlo na okoli 290 članov."

Toda - nadaljuje člankar - Slovencev v Torontu pa je precej čez 1000. (Vse kakor so med njimi tudi dojenčki, nedoletni otroci, skratka: družinski člani, katerih redoma ni mogoče šteti za možne zadržarje.) "In prav nič ni čudno, da v deželi svobode tudi župnija Marije Pomagaj hoče imeti svojo Kreditno zvezo..."

Kdo so ta "župnija", se vprašujem, ko to prebiram. Ali mar ne spada tudi tistih 290 zadržarjev iz J. Ev. Krekove Hranilnice v to slovensko župnijo - vsaj ve lika večina; vsekakor precej več kot pa tistih trideset ustanoviteljev nameravane kreditnega zavoda? Ali mar ne pelje po stari slovenski navadi tudi to v diskriminacijo slovenskih katoličanov - to pot na osnovi finančno-verske opredelitve? Kot že tolikokrat prej v politiki bomo tako dobili katoličane I. razreda, do bre, zavedne katoličane, ki bodo zadržarji "Kreditne zveze župnije Marije Pomagaj" in katoličane II. razreda, slabe, nezavedne katoličane, ki bodo v "Hranilnici J. Ev. Kreka", ki je bila - povzemam po omenjenem poročilu - ustanovljena "without denomination".

Kaj bo namen nove Kreditne zveze? "...vzgajati člane, da varčujejo, navajati jih h gospodarskemu sodelovanju, iskati možnosti, da se jim za čim manjšestroke nudi čim večjo pomoč. Varčevanje, pošteno gospodarsko sodelovanje, ekonomska pomoč bližnjemu, vse to pa so tako zelo krščanska vodila življenja, da je več kot na dlani očitna korist, ki jo bo od lastne Kreditne zveze imela župnija Marije Pomagaj in njeni župljani." Ali ni mar to tudi namen Hranilnice J. Ev. Kreka, upoštevajoč, da župljani sestavljajo župnijo - in ne obratno?

Tu vse preveč diši po nekkih čudnih duhovih, ki nimajo nobene zveze z resnično versko dejavnostjo župnika in njegove župnije. Naj se potem nekega lepega dne ne čudi, ko bo "vera pešala", ker bo njegova cerkev prazna! Na najboljši poti je, da odbije svoje župljane, ki se bodo zgrozili nad tako kreditno župnijo in raje zahajali v angleške katoliške cerkve, kjer ni majhnih slovenskih intrig, preprirov, nevoščljivosti - na račun Marije Pomagaj.

KLIC TRIGLAVA izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Naročnina znaša 24/- letno, 6/- četrletno, odn. protivrednost v drugem denarju. PRIPOROČAJTE K.T.!

VOLILNI GOLAZ

Čeprav so samo enkrat v l. 1953 izbrali poslance za jugoslovansko zvezno in za republiške skupščine po sedanjem sistemu, premišljajo v Beogradu o spremembah volilnega sistema. Kaj jim pri sedanjem načinu ni všeč, ni povsem jasno. A razpravljanje poteka na sledeč način:

Komunalni sistem, ki so ga lani uvedli s preureditvijo občin in okrajev, zahteva, da izbirajo poslance ljudski odbori, ki bi tako pošiljali skupščine svoje zastopnike. Volilni okraji bi se morali skladati z upravnimi okraji. Poslanci ne bi bili več voljeni neposredno od volilcev, temveč bi se volitve opravile v ljudskih odborih. To bi vsekakor povzdignilo pomen ljudskih odborov in tako po svoje podkrepilo komunalno ureditev, ki je po sebnosti Kardelju tako pri srcu.

Toda po drugi strani pravijo, da je tradicija neposrednih volitev v Jugoslaviji zelo utrjena. Pri tem vsekakor mislijo na nekaj poveljnih volitev, ki so prinesle 99 procentov uspehe slabega slovesa. Drugič se jim ne zdi prav, da bi poslanci, ki zasedejo visoke položaje v vladi, bili zastopniki posameznih okrajev in bili torej dolžni skrbeti za krajevne interese. Pri tem mislijo na člane izvršnih svetov, skupščinskih odborov in komisij. Tretjič mislijo na voditelje, ki jim poje slavo ves narod in zato ne bi bilo primerno, da bi bili izbrani kot zastopniki izključno tega ali onega okraja.

Zaradi tega se zaenkrat ogrevajo za zmes posrednih in neposrednih volilcev, tako da bo volk sit in koza cela. Ena tretjina poslancev naj bi tudi v bodoče bila voljena neposredno. En poslanec bi prišel nekako na vsake 100,000 volilcev. To bi prineslo oblažinjene stolčke kakim 100 izbrancem. Ostali dve tretjini poslancev bi bili odrejeni od okrajnih ljudskih odborov.

Do volitev je sicer še več kot eno leto. Sedanja skupščina je bila izvoljena v novembru 1953. za štiri leta. Zato so spremembe v volilnih načrtih ne samo možne temveč skoraj neizbežne. Zaenkrat v Beogradu le premišljujejo o njih. Odločilni voditelji med titovci se običajno ne odločijo, dokler res ni čas za to, a takrat njihova obvelja brez obzira na razpravljanja med nižjimi titovci, ki bodo naravnost prizadeti pri spremembah volilnega sistema. Voditelji si bodo tako ali tako obdržali položaje. O tem ne dvoma, kajti sicer ne bi bili voditelji pod komunizmom. Toda poslanci, ki so sicer komunisti, a imajo druge komuniste tekmece v svojem okraju, nikakor niso sigurni, da bodo tudi po prihodnjih volitvah še obdržali vzvišeni in čašteni položaj poslanca v svojem okraju in se vozili v Beograd.

Po gornjem posrednem načinu volitev bi bili predsedniki okrajnih ljudskih odborov, ki so običajno tudi dobro usidrani v krajevnem komunističnem odboru, v sijajnem položaju, da si povečajo slavo in sami sebe pošljejo v Beograd. V sedanjem komunalnem sistemu imajo v svojem okraju precej oblasti. Toda po istem sistemu je ljudski poslanec kot tak tudi član okrajnega odbora - in ker hodi v Beograd ter poseduje pod isto streho včasih celo Titom, ima v okrajnem odboru precej besede. Mož, ki bi združil poslanski sedež s predsedovanjem okrajnemu odboru, bi bil res cesar v svojem okraju.

Kakršnakoli že je teorija volitev, pratično v Jugoslaviji ne bo velike razlike med posrednimi in neposrednimi volitvami kar se demokratičnost tiče. Leta 1953 so kominformovci, ki so bili takrat še zagrtjeni s sovražniki Tita, vpili, da volitve niso demokratične, ker so kandidate postavljali zbori volilcev na predlog Socialistične Zveze, seveda. Samostojni kandidati so bili domala izključeni. Tako ne bo veliko razlike, če bodo izbirali poslance ljudski odbori, kjer seveda tudi vladajo komunisti predlog Socialistične Zveze. Čudno je le, zakaj se komunisti sploh toliko ukvarja z demokratičnim videzom volitev.

Sedanje razpravljanje o spremembi volilnega sistema je značilen dokaz, kako se jim gre le za videz demokracije, medtem ko jim je bistvo popolnoma tuje in nasprotno. Po trenutnem načrtu bi bila ena tretjina poslancev vnaprej izbrana za vodilne položaje. Drugi dve tretjini posredno izvoljeni poslancev bi bili določeni v bistvu za kimavce in ploskače, saj bi jim bili zaprti vodilni položaji. Tako bi celo v najvišjem predstavniškem organu kot slovesno imenujejo zvezno ljudsko skupščino, imeli dva razreda: vsi bi bili enaki, a nekateri bi bili bolj enaki kot drugi, kot je rekel George Orwell.

(ds)

RAZGLEDI

KRALJ IN RAZBOJNIK - "Pred mnogimi leti (še pred 1940.- op.B.S.), ko so moj starši potovali po isti poti (proti Negotinu v Srbiji - op.B.S.), je njihov avtomobil nenadoma obtičal v blatu. Avtomobil z njihovim spremstvom, pol žandarjev, je prav tako obtičal v blatu pred njimi. Moji starši so nekaj časa nadaljevali pot sami, a so kmalu obstali. Moj oče je nato odšel po pomoč, a mati je ostala v avtomobilu oborožena z revolverjem. Ne dolgo za tem je skočil izza grmovja človek divjaškega izgleda in jo grobo vprašal, kdo je. Moja mati mu je odgovorila, da je kraljica in njegovo vedenje se namah izpremenilo. "Pustite pri miru svoj revolver," ji je rekel ljubeznjivo. "Mi bomo storili vse, kar moremo, da vam pomagamo." Mati mu je povedala, da je tudi kralj sam odšel po pomoč, da izvleče avtomobil iz blata, in razbojnik je obljubil, da bo našel pomoč. Pred svojim odhodom ji je svetoval, da naj na vsa usta kriči, da je kraljica, ako bi se kdo od razbojnikov približal in ji hotel škodovati. Čez nekaj časa se je razbojnik vrnil z nekaterimi drugimi razbojniki, mojim očetom in parom volov. Skupno so izvlekli avtomobil iz blata in nato nekaj časa spremljali moje starše. Pri tem so govorili, da ne žele škodovati kralju, katerega poznajo kot odličnega človeka. Razbojnik je spadal med zaupnike poznanega razbojniškega voditelja Babejića, ki je slovel po svojem ropanju bogatih ljudi, da bi pomagal ubogim..."

Prednje ni pravljica ampak izvleček iz francoskega izdanja spominov kralja Petra II.! Nehote se človek pri tem spomni besed velikega ameriškega državnika Thomasa Jeffersona, ki je rekel: "Vzemite katerokoli žival, omejite je z lenobo in brezdeljem v svinjaku, hlevu ali dvorcu, razvadite jo z odlično hrano, zadovoljite njen spolni apetit, pogreznite jo v naslado, nahranite njeno poželenje, vsakdo naj se pred njo klanja in prepovejte vse, kar bi jo moglo navesti k razmišljanju - in v teku nekaj generacij bo ohranila samo še telo in nič možganov. Takšna je dieta za odgoj kraljev."

RADIKALI IN JNO - Kot poroča RADIKAL, organ narodno-radikalne stranke v emigraciji, so štirje člani stranke v Angliji podali ostavko na svoje članstvo v pone srečenem Delovnem svetu pri Jugoslovanskem Narodnem Odboru v Londonu. V svojem odstopnem pismu pravijo: "Priznamo, da čeprav nismo vstopili v Delovni Svet kot predstavniki NRS, ne moremo še v naprej ostati v Svetu, v čigar izvršnem odboru nimamo svojih predstavnikov... Naša edina želja je bila in je: sloga in koncentracija delavnih sil. Na žalost pa ta naša želja ni naletela na odziv na drugi strani." O Delovnem Svetu, načinu njegovega konstituiranja in njegovi nedelavnosti sem svoje čase že pisal v tej rubriki. Kot je videti se število članov tega Sveta pri JNO stalno zmanjšuje.

KAKO DELATI S SRBI? - se vprašuje AMERIŠKI HRVATSKI GLASNIK 18.julija t.l. "Zelo pogosto se govori o tem, da morajo Hrvati delati s Srbi, da bi se v tujem svetu napravilo vtis, da so Srbi in Hrvati edini v borbi proti Titovem komunizmu. Lepa zamisel, a težko izvedljiva. Lansko leto se je vršil v Carnegie Hall-u, New York, koncert v spomin preminulim žrtvam komunizma. Hrvate je vodil odlični sta rec dr. Ivan Pernar, ki je odločil, da se bodo Hrvati zbrali pod svojo zastavo v posebni loži, medtem ko so Slovenci obljubili, da se bodo tudi oni zbrali pod svojo zastavo v posebni loži. Toda Srbijanci so se temu uprli in niso hoteli iti na proslavo, čeprav so bile tam predstavljene vse cerkve in narodne skupine. Njihova loža je ostala prazna... Hrvati so prišli v svojo ložo:..

Hrvatsko zastavo je nosil dr. Ugljenović. Vse je bilo v redu. Toda Slovenci niso bili v svoji loži pod slovensko zastavo, marveč jugoslovansko, ki jo je nosil dr. Basaj. Prisostvoval je njihov vodja dr. Krek. Kljub temu, da so Slovenci napravili kompromis, Srbov vseeno ni bilo na koncert. Kasneje so Srbi tožili Hrvate pri Free Europe, da so separatisti in da rušijo Jugoslavijo, za katero se baje Srbi zavzemajo."

SRBSKI FALZIFIKATI - AMERIŠKI HRVATSKI GLASNIK se v isti številki tudi razburja nad srbskim falzificiranjem porekla Nikole Tesle: "Ves srbski tisk in srbska propaganda v ameriških časopisih se trudi, da bi na veliko falzificirala poreklo N. Tesle. Srbski časopisi in, na žalost, veliko število ameriških listov pišejo, da se je Nikola Tesla rodil v Srbiji. Vsi vedo, da se je veliki Tesla rodil v Smiljanu, kotar Gospić, Hrvatska... Sam Nikola Tesla je za časa svojega življenja večkrat napisal in izjavil, da je Hrvatska njegova domovina. Rekel je: "Jaz sem Srb, toda Hrvatska je moja domovina"... Tudi topot so beograjski oblastniki ho-

teli, da naš veliki umetnik Ivan Meštrović izdelal spomenik Tesli v Beogradu, pa je Meštrović jasno in glasno poudaril, da se Tesla ni nikdar smatral za del Srbije marveč Hrvatske in da se mora zato Tesli postaviti spomenik v glavnem mestu Hrvatske, Zagrebu, odnosno v Smiljanu, na Hrvatskem. Kot pravijo bodo sedaj ta spomenik postavili v Zagrebu, in ne v Beogradu kot to želi najnovejše komunistično velesrbstvo."

IVAN MESTROVIĆ, svetovno znani hrvatski kipar, bo potoval v Jugoslavijo, poroča HRVATSKA RIJEČ in dodaja: "Meštrović je postal ameriški državljani in je verjetno posrbel za nemoten povratek v Združene države. Kot je poznano, je Meštrović nekoč odbil poziv sedanje jugoslovanske vlade, da se vrne v domovino, ker da nima zaupanja v režim, ki tam vlada."

B.SIMONIĆ

TENDENČNA KNJIŽEVNOST NI ZA SVOBODNI SVET

Različna so sredstva, s katerimi se mali narodi predstavljajo in uveljavljajo v velikem svetu. Eno od teh je gotovo kultura in še posebej književnost.

Že pred meseci je Ž. Bogdanović preko beograjske BORBE pozival, da je treba uveljaviti našo književnost v svetu. Drži, kar je zapisal, da je zanimanje tujcev za jugoslovansko kulturno življenje v nekem pogledu posledica zanimanja za dejavnost Jugoslavije na mednarodnem poprišču. Toda to še zdaleč ni odločilno, kot bi radi prikazali prepotentni partijci, kajti "precizni računi založnikov" so še vedno tisti, ki jih ni moč prezreti. Pri tem razmišlja Bogdanović o severnih narodih, kako so se uveljavili v svetovni književnosti in pravi: Skandinavci so prvič financirali ali odkupovali dele naklad tujih izdaj svojih pisateljev in si tako pridobili zaupanje tujih založnikov, drugič pa so svojim prevajalcem omogočili bivanje v tujini, da so se tako mogli ob prevajanju kar najbolj živeti v tuje okolje in miselnost.

To dvoje bi rad Bogdanović prenesel v jugoslovanske metode. Prepričan je celo, da bi potem prišlo tudi do verižnega prevajanja kot se je n. pr. zgodilo z nekim Andričevim delom, ki je bilo najprej prevedeno v nemščino, nato pa soga pričeli prevajati v italijanščino, francoščino in angleščino. Bogdanović še pravi, da bi trenutno prišlo kakih 20 sodobnih del v poštev za take prevode.

Ob tem razpravljanju je prezrl dva činitelja: prvič, jugoslovanska finančna sredstva zaradi devizne suše niso na razpolago kot so bila n. pr. v skandinavskih deželah, in drugič je prav zaradi tega več kot verjetno, da vsaj na zapadu ne pridejo v poštev takšna sodobna dela, ki bi bila politično tendenčna odn. partijsko pobarvana. Le zares kvalitetna, neprisiljena in od partije nenaročena dela bi si tuji založniki upali spraviti na trg in jih seveda tudi založiti. Poleg tega zaradi suhe mošnje tudi poklicnih prevajalcev, ki bi šli v tujino zaradi jezikovnih fines, ne bo na razpolago. Tako pridejo v poštev res samo priložnostni prevajalci v Jugoslaviji in pa - na kar je Bogdanović hote ali nehote pozabil - begunci-intelektualci, ki so tekom let prodrli v skrivnosti tujih jezikov.

Da: Prešernove pesmi v angleškem prevodu

Kot je bilo že poročano, so koncem 1954. izšle "Izbrane pesmi Franceta Prešerna" v angleščini. Uredila sta jih londonski univerzitetni profesor W.K. Matthews ter ljubljanski Anton Slodnjak, izšle pa so v Oxfordu pri Basil Blackwellu. Pri prevajanju je sodeloval cel štab angleških in slovenskih prevajalcev, med katerimi je gotovo nosil levji delež poleg že omenjenega Matthews, predstojnika slovanskih študij na londonski univerzi, dr. Janko Lavrin, naš belokranjski rojak in bivši profesor za rusko književnost na univerzi v Nottinghamu. Ta "Selection of Poems by France Prešeren" je doživela med Angleži topel sprejem in zdaj pripravljajo že tretjo izdajo.

Prof. Lavrin in Prof. Matthews sta tudi pripravila "Antologijo slovenske lirike" v angleščini. V njej bodo zastopani Prešeren, Jenko, Levstik, Stritar, Gregorčič, Murn, Kette in Cankar. Nato pa Župančič, Gradnik, Kosovel, Seliškar, Albrecht, Bor, Vipotnik, Pavšek in Kajuh. Od Prešerna bodo vključene le take pesmi, ki jih še ni v prvotni "Selection of Poems", ki sem jo omenil zgoraj. Za Antologijo so prvotno pripravili 140 prevodov, a so jih odbrali le 80. Velike težave

(Nadaljevanje na 8.str.)

Mednarodna arena:CLEVELANDSKO PISMO

(Od našega dopisnika iz Severne Amerike)

Bralcu evropskih časopisov ostaja problem "črne nevarnosti", o kateri se toliko govori in piše v ameriških časopisih, več ali manj neznan, nerazumljiv. Večina novodošlih evropskih emigrantov pa se s tem problemom sreča iz oči v oči, takorekoč v trenutku, ko stopijo na ameriška tla.

Ameriški črnici se ponášajo s svojim pristnim "amerikanstvom". Komaj nekaj let za prvimi naseljenci v Jamestown-u, je pripeljala neka holandska ladja prvo skupino črnih sužnjev in od tedaj, 1619, pa do nekako začetka 19.stol. so vozile ladje za ladjami v verige vklenjene Afrikance na ameriški trg.

Črnski problem je tekom tega časa zrasel v tako ogromen kompleks, da ga je nemogoče obravnavati v enem samem kratkem "kramljanju" ali v eni sami še tako izčrpni razpravi. V svojem današnjem pismu bom skušal nakazati samo glavne, bežne obrise tega problema, ki zaposluje aktivno že več kot sto let največje duhove ameriškega državnštva, problema, ki je v svojih skrajnih posledicah privedel celo do bratomorne vojne na ameriških tleh, problema, ki danes spet vzburja duhove na jugu in severu te velike zemlje.

Po svojem prihodu na novi kontinent, so se novodošli Afrikanci glede na svojo uporabnost razdelili na nekako dve grupi: tkzv. "field nigger", delavec na plantaži ter "house-nigger", hišni služabnik. Razumeti je treba, da so južni plan-tažniki smatrali svoje črnice za svojo lastnino, ter so zato z njimi skrbno po-stopali, jim nudili zdravniško pomoč itd., kakor danes vsak skrben farmer skrbi za svoje stroje, jih maže z oljem ter varuje poškodb. Zlasti je vladalo nekako družinsko razmerje med belimi gospodarji in njihovimi črnimi hišnimi služabniki; cele generacije ameriške mladine so bile oddojene in vzgojene po črnskih dojil-jah. Tega glavnega razloga za obdržanje "status quo", v času državljanske vojne 1861-1865, sever ni mogel razumeti. Vzburkan po ekstremistih in da uporabim modern izraz, "koristnih budalah", kot n.pr. je bila Harriet Beecher Stowe, ki je s svojo knjigo "Koča strica Toma", ogorčila ne le ameriški sever, temveč tudi ves ostali svet. Dejstvo je, da pisateljica "Koče strica Toma" življenja na jugu ni kdar ni spoznala na lastne oči ter je njena knjiga samo antologija vseh posamez-nih krivic, ki so se zgodile črncem v raznih krajih ameriškega juga. S tem seveda ni rečeno, da je bilo suženjstvo ameriških črncev opravičljivo; jasno je, da so se godile velike krivice in da je bilo na pretego trpljenja, zlasti med plan-tažnimi delavci, ki so bili izročeni na milost in nemilost belim oskrbnikom. Bi-li pa so v tisti dobi na jugu ljudje, ki so sveto verjeli, da je suženjstvo Bo-gu dopadljivo in za črnice celo koristno. "Čim več ladij bi moralo oditi v Afri-ko, da pripeljejo čim več črncev, da na ameriških tleh dosežejo status krščan-skega služabnika, ki je najvišja stopnja, katero ti ljudje po božji volji more-jo doseči," je govoril nek protestantski pastor na jugu v času, ko je že divjal boj za in proti suženjstvu.

Sever na drugi strani ni imel nikakih posebnih simpatij do črncev. Toda pu-ritanski miselnosti Nove Anglije se je suženjstvo upiralo. Suženjstvo ni bil e-dini problem, edini kamen spotike, ki je privedel do državljanske vojne, vendar je tekom bojev zadobilo prvenstven značaj, predvsem iz političnih kalkulacij Lin-colna, ki je s tem hotel pridobiti zase evropske sile, odn. vsaj prepričati nji-hovo intervencijo na strani juga. "God bless you and be a slave" - "Be damned, but be free". V teh dveh stavkih lahko označimo stališče juga in severa v času konflikta. Ni torej čuda, da je ogromna večina črncev stala ob strani, da je ve-čina "house-niggrov" po vojni vztrajala pri svojih čeprav obubožanih gospodar-jih ter da so ostale črnske mase, ne vzgojene, primitivne in neizkušene, postale orodje v rokah politikov, gospodarskih izkoriščevalcev itd. Lincolnova nasilna smrt je preprečila, da bi se rekonstrukcija juga izvršila po nekem načrtu, ki bi črnice postopoma rehabilitiral in integriral. Mesto tega je črno prebivalstvo A-merike nastopilo svojo pot "going down that long, lonesome road..."

Selitev na sever

Že v teku rekonstrukcije in zlasti med obema svetovnjima vojnama, se je pri-čela masovna emigracija črncev iz juga na sever. Liberalnejše postopanje sever-njaških oblasti ter ekonomske prednosti so bile glavni razlog za to nenehno na sever tekočo črno reko. S tem pa je bil rojen pojem "črna nevarnost". Medtem ko so podeželski kraji skoraj popolnoma izvzeti, doživljajo večja mesta in med nji-

mi Cleveland, veliko krizo.

Po prihodu v severna mesta, se je črnecem pojavilo novo prej neznano vprašanje stanovanja. Belo prebivalstvo jih ni maralo med se in tako so nastala tkz. "slum - okrožja", kjer so se ti novodošleci natrpali do fantastičnih dimenzij. Rezultat je bila beda, nemorala in zločin. Iz teh dobesednih razvalin so si potem najhrabrejši utirali pot ven v boljše prilike, v boljše zaposlitev. Ko sita ko en črncem utere pot v belo sosesko, nastane prava panika; čez noč so vse hiše naprodaj in edini kupci so - črneci. Tako padajo cela okolja kot domine in zdi se, da je belo prebivalstvo v okoljih, ki meje na črnce, brez moči in samo čaka, kdaj pride tudi njihov dom na vrsto. Med tem, ko je jasno, da so črneci upravičeni do dostojnih stanovanj, je pa po drugi strani tudi razumljivo razburjanje belega prebivalstva, kajti mnogi niso v stanju, da bi mogli svoje domove prodati za tako ceno, ki bi jim omogočila nakup nove in tako ostajajo kot otoki v črnem morju. Problema so se zdaj slednjič lotile pristojne oblasti in skušajo izpeljati obširen melioracijski načrt v črnih območjih.

Čeprav jih njihova "varovalna barva" varuje pred učinki ameriškega "topilnega kotla", kjer izginjajo narodnostne skupine in izstopajo Amerikanci po srcu in mišljenju, so vendar tudi črneci podvrženi osnovnemu zakonu te topilnice in tu di oni izginjajo. Danes je v USA okrog 12 milijonov črncev. V to število pa so všteti tudi milijoni mulatov, katerih mnogi so praktično beli. Letno izgubi karakteristike svoje rase okrog 20.000 črncev. Ker je svetlejša koža tudi nekak magičen ključ do boljšega ekonomskega položaja, je ta razvoj še toliko bolj neoviran. Čeprav so mešani zakoni praktično neznani, vendar stara človeška slabost utira pot poštenju rase in izgubljanju rasnih karakteristik. Antropologi računajo, da že v dvajsetih letih ne bo v Ameriki nobenega črnca več, ki bi se lahko ponašal s čisto afrikansko krvjo.

To jesen se bo vršilo novo poglavje črnske borbe za emancipacijo. Vprašanje desegregacije državnih šol je v ospredju javnega zanimanja in ozračje je nabito s križajočimi se idejami. Nekatere južne države so na odlok Vrhovnega sodišča, ukazujoč integracijo šol, odgovorile z ukinitvijo javnih šol; druge se še bore in upirajo. Da je končni triumf integracije zagotovljen, je jasno, vendar pa prav v teh dneh, ko obe stranki določata svoj program za bodoča štiri leta, črnsko prebivalstvo stoji ob strani, nezadovoljno nad boječim in previdnim obravnavanjem vprašanja civilnih pravic. Razdvojen in zmeden stoji danes ameriški črncem na plantažah juga in v mestih severa in s svojo otožno glazbo daje duška svojemu občutju, svojemu fatalističnemu misticizmu:

Well, I'm going down to the river,
stick my sword up in the sand,
going to shout my troubles over, Lord,
I'm going to make it to the promised land!

(TENDENČNA KNJIŽEVNOST NI ZA SVOBODNI SVET.- Nadaljevanje s 6.strani:)

so imeli s prevajanjem Levstika zaradi njegovega pristnega ljudskega izraza, ki mu ni moč najti nadomestila v tujem jeziku. Iz podobnega vzroka tudi Župančič ni tisto v angleščini kot v slovenščini.

Škoda pa je, da v tej Antologiji ni nobenega predstavnika nepartizanske literike. Kakemu Balantiču bi vsekakor bilo tam mesto.

(kk)

BM/TRIGLAV

LONDON, W.C.1.

Prosimo, da pri svojem dopisovanju s KLICEM TRIGLAVA naslavljate svoja pisma na gornji naslov brez vsakega dodatka. Za redakcije časopisov velja še vedno stari dogovorjeni naslov. Uprava

JUGOSLOVANSKA KRONIKA

Tito je obljubil obiskati Kambodžo na Indokitajskem. Ni izključeno, da ob tej priliki šel celo na Kitajsko - čeprav o tem v Beogradu trmoglavo molčijo.

Za novega ambasadorja v Londonu je bil imenovan Ivo Vejvoda, dosedanji veleposlanik v Pragi. V Prago pa odhaja Marko Nikezić. Novi albanski poslanik v Jugoslaviji je postal Piro Koče, dosedanji poslanik na Madžarskem.

V Češkoslovaško je odšla na obisk jugoslovanska parlamentarna delegacija pod vodstvom Mihe Marinka. V Jugoslaviji se sedaj nahaja na obisku poljska parlamentarna delegacija, ki je obenem vodila v Beogradu tudi partijske razgovore.